

Dr. Makai Katalin

(tanácselnök, Kúria)

A rokонтartás szabályaival kapcsolatos bírói gyakorlat

I. A vizsgálat célja, szempontjai

Míg a joggyakorlat-elemző csoportok többsége egy-egy, jól behatárolt, gyakran meghatározott paragrafuson (törvényi rendelkezésen) alapuló bírói gyakorlatot vesz górcső alá, addig a rokонтartás szabályainak hatályosulását elemző jogászok egy igen komplex jogterület vizsgálatára vállalkoztak. (Remélhetőleg nem a „sokat markol, keveset fog” népi bölcsesség mentén.)

A joggyakorlat-elemző csoport felállítását több kollégiumvezető és egyetemi oktató javasolta, de a Kúria illetékes tanácsa is úgy találta, hogy a tartásdíjjal, annak megállapításával kapcsolatos kérdések indokolták a kérdéskör több szempontú, átfogó vizsgálatát.

A joggyakorlat-elemző csoportnak alapvetően két – összekapcsolódó – kérdéskört indokolt vizsgálnia:

1. A 2013. évi V. törvény (az új Ptk.) IV., Családjogi könyve a korábbiaknál áttekinthetőbb szerkezetben, a bírói gyakorlat befogadása folytán kibővült terjedelemben szabályozza a rokонтartás szabályait, néhány új rendelkezéssel kiegészítve, így pl. a mostoha szülő és a nevelő szülő tartását illetően (4:199. §), azzal, hogy a tartásdíjat határozott összegben kell megállapítani (4:207. §), a tartásdíj valorizációját a KSH által évente meghatározott fogyasztói árindex növekedésének mértékével – külön intézkedés nélkül – módosulhat (4:207. §), három évnél régebbi időre tartásdíj követelést nem lehet bírói úton érvényesíteni [4:208. § (3) bekezdés], a kiskorú gyermek tartásra való rászorultságát vélelmezni kell (4:214. §), a gyermektartásdíj meghatározásánál figyelembe kell venni a gyermeknek és a rá tekintettel az őt nevelő szülőnek juttatott gyermekvédelmi, családtámogatási, társadalombiztosítási és szociális ellátásokat [4:218. § (2) bekezdés e) pont] stb.

A Ptk. kihirdetését követően, de még a hatályába lépése előtt, illetve az azt követő hónapokban regionális értekezleteken, közvetlenül a Kúriához intézett megkeresésekben, illetve a Ptk. Tanácsadó Testületének ülésein számos kérdés merült fel a rokонтartásra vonatkozó új rendelkezések alkalmazását illetően, illetve ez volt az a jogterület, ahol a leghamarabb és nagy számban megérkeztek az első felülvizsgálati kérelmek, ugyancsak jelezve a Ptk. egyes rendelkezéseivel kapcsolatos pozitív gyakorlatot, illetve az esetenkénti jogbizonytalanságot. Erre tekintettel a Bírósági Határozatokban tudatosan több

olyan eseti döntés kapott helyet 2015-2016-ban, melyek iránymutatást jelenthetnek a joggyakorlat számára, annak érdekében, hogy már a kezdetekben megfelelő irányba, a jogalkotó szándéka szerint haladjon a rokонтartásra vonatkozó jogalkalmazás.

A megyei kollégiumok ülésein megfogalmazott álláspontok, a Ptk. Tanácsadó Testületének véleménye, illetve a Kúriai Határozatokban közzétett, a joggyakorlatot formáló döntések folytán az új jogszabályi rendelkezések alkalmazása ma már jelentős problémát nem vet fel.

A joggyakorlat-elemző csoport működése azonban kiváló alkalom arra, hogy az elmúlt, mintegy 2,5 év során felmerült kérdések átfogó áttekintése eredményeként megvizsgáljuk: van-e olyan, a rokонтartással kapcsolatos jogszabályi rendelkezés, melynek egységes értelmezése egy konkrét ügy kapcsán esetlegesen elvi határozat hozatalát vagy polgári kollégiumi vélemény elfogadását teszi szükségessé.

2. Az előző témával összefüggő, azonban szélesebb körű vizsgálatot tesz indokoltá a rokонтartásra vonatkozó perek gyakorlatának vizsgálata, a bizonyítási eljárás által felvetett kérdések áttekintése akár az 1952. évi IV. törvény (Csjt.), akár az új Ptk. szabályai irányadóak az adott ügyben.

Tekintettel arra, hogy ezen perek mintegy 85%-át (ez még csak becslés) a gyermektartásdíjjal kapcsolatos perek jelentik, melyeknek jelentősége egyébként is kiemelkedő, a vizsgálat ugyan kiterjed a rokонтartás közös szabályaira, azok gyakorlati alkalmazására is, azonban a gyermektartásdíjra vonatkozó perek tükrében. (Ezt – többek között – az is indokolja, hogy a Ptk. Családjogi könyvében nagyobb teret kaptak a rokонтartás közös szabályai, számos, korábban a kiskorú gyermek tartására irányadó rendelkezés a közös szabályok között nyert elhelyezést.) Ezzel együtt alapvetően azok az eljárási szabályok kerülnek a vizsgálat előterébe, amelyek kifejezetten a kiskorú gyermek tartásával kapcsolatos eljárási kérdéseket elemzik. A kérdés jelentőségét bizonyítja, hogy a most még hatályos Pp.-vel szemben az új Polgári perrendtartás, tehát a 2016. évi CXXX. törvény a különleges eljárások között önálló fejezetben tárgyalja a kiskorú gyermek tartása iránti perek különös szabályait (XXXVII. Fejezet 488–492. §-ok).

A Kúria II. Családjogi tanácsa már az új Ptk. hatályba lépését megelőzően felfigyelt arra, de azt követően még

inkább észleli, hogy határozott emelkedést mutat a kis-korú gyermek tartására vonatkozó jogerős határozatokkal kapcsolatos felülvizsgálati kérelmek száma, noha az első- és másodfokon eljáró bíróságok legtöbbször igen terjedelmes, részletekbe menő bizonyítást folytatnak le pl. a tartásra köteles szülő jövedelmi-vagyoni viszonyainak feltárása, illetve a gyermek szükségletének felmérése érdekében.

A rendszerváltozás óta ugyanis a munkaképes lakoságnak már csak a kisebb hányada dolgozik állam által fenntartott munkahelyen, ahol a kimutatott és a valós kereset nem válik el egymástól. A többség kisvállalkozó, vagy vállalkozó alkalmazottja, legtöbbször a minimálbérnek megfelelő kimutatott jövedelemmel, ami az esetek jelentős százalékában nem a tényleges bevételt tükrözi. Ezért át kell tekinteni, hogy milyen bizonyítási eszközöket lehetséges, illetve célszerű alkalmazni a valós tartási képesség feltárása érdekében.

A cél, hogy lehetőség szerint a gyermek indokolt szükségletének megfelelő gyermektartásdíj megállapítása érdekében a szükséges és egyben elégséges bizonyítási eljárás folyjon le a túlbizonyítást elkerülve, figyelemmel arra, hogy a gyermektartásdíj megállapítása iránti perekben nemcsak a keresettel (viszontkeresettel) élők terjeszthetnek elő bizonyítási indítványt, hanem a hivatalból ítélt bizonyításnak is helye van.

A tartási pereket tárgyaló bíróknak nemcsak a vonatkozó törvényi rendelkezéseket és a Kúria által elismert bírói gyakorlatot kell ismerniük, hanem számos egyéb, kapcsolódó jogszabályt, illetve az aktuális gazdasági-társadalmi folyamatokat is, különös tekintettel az adott régióra. Így naprakész információk szükségesek a tartásdíj megállapítása iránti perben – többek között – az inflációra, a létminimumra, a minimálbérré, a családi pótlék összegére, a családi adókedvezményre vonatkozóan, illetve, hogy az adott térségben hogyan alakul a munkakerő-helyzet, ami országosan jelentős eltéréseket mutat.

II. Kiinduló hipotézisek

1. A gyermektartásdíj iránti perek száma folyamatosan emelkedik. Jelentős hányaduk elnehezült, illetve rendkívül munkaigényes.

2. Az adott ügyben a gyermektartásdíjat mindig egyéniesítve, a gyermek indokolt szükségleteihez igazodva, a szülők teljesítőképességének megfelelően kell meghatározni. A gyermektartásdíj megállapítása során ugyanakkor – mögöttes tényezőként – meghatározóak (lehetnek) az aktuális gazdasági-társadalmi viszonyok.

3. A 2. pontban leírtakból is következően bizonyos körülményeket, élethelyzeteket illetően azokat köztudo-

másúként lehet figyelembe venni, ami kihathat a szükséges bizonyítás terjedelmére (a gyermeki szükségletek az életkorral általában folyamatosan emelkednek; az 50. évnél idősebb diplomás nők elhelyezkedési lehetősége minimális; meghatározott térségekben az átlagosnál nagyobb fokú a munkanélküliség és még alkalmi munkavégzésre sincs esély stb.).

III. A joggyakorlat-elemző csoport

A 13 tagú joggyakorlat-elemző csoport személyi összetétele biztosítja a rokонтartás szabályaival kapcsolatos bírói gyakorlat átfogó elemzését, különös tekintettel a gyermektartásdíj megállapításával és módosításával kapcsolatos eljárásra.

A bírói gyakorlat áttekintésében első- és másodfokon tárgyaló, valamint kúriai bírók (nyugdíjas kollégák is) vesznek részt. Emellett a „másik oldal” képviselőjében gyakorló ügyvéd tárja fel a bizonyítás nehézségeit. Egyetemi habitált docens vizsgálja majd a tartási perekkel kapcsolatos tágabb összefüggéseket a nemzetközi gyakorlat tükrében. Az Országos Bírósági Hivatal munkatársa pedig pontos statisztikai adatokkal szolgálhat, melyek alátámaszthatják, illetve részben cáfolhatják a hipotézisben foglaltakat.

A joggyakorlat-elemző csoport alakuló ülésére 2017. március 23-án kerül sor, ezért a feladatok pontos meghatározása és ütemezése még változhat.

IV. Munkamódszer

A joggyakorlat-elemző csoport munkájának gerincét a 2015 júliusától 2016. december végéig terjedő időszakra vonatkozó első- és másodfokú bírói gyakorlat elemzése jelenti, különös tekintettel a bizonyítási eljárás menetére, domináns kérdéseire. (Célszerűnek látszik, hogy a vizsgálat az önálló tartási perben, tehát nem a bontóperben, vagy a szülői felügyeleti jog gyakorlása iránt indított perben előterjesztett, a gyermektartásdíj megállapítása, feleltetése, leszállítása iránti kereseti (viszontkereseti) kérelmekre korlátozódjon, ahol tehát a tartásról való döntés nem járulékos kérdés.)

A csoport bírói tagjai – közösen meghatározott kérdések mentén – feldolgozzák a megyei törvényszékektől bekért 20-20 első- és másodfokú határozatot, melyeknek összesítését követően a csoport közösen tárgyalja meg a levonható, általánosítható következtetéseket. Ennek eredményeként születik döntés arról, hogy indokolt-e PK véleményt hozni, vagy jogalkotást kezdeményezni, illetve elegendő-e a joggyakorlat-elemző csoport összegző megállapításait „közkinccsé tenni”.

A munkához jelentős adalékot nyújt majd a joggya-

korlat-elemző csoport első- és másodfokon tárgyaló bíráinak (tanácselnökeinek) gyakorlati tapasztalatait, észrevételeit tükröző tanulmányai is, illetve a II. pont alatt említett szakmai anyagok.

V. Ütemterv

1. 2017. június 30-ig megtörténik az új Ptk. tartásra vonatkozó rendelkezései hatályosulásának vizsgálata.

2. – 2017. május 30-ig a joggyakorlat-elemző csoport egyes tagjai elkészítik az általuk vállalt, a gyermektartásdíj iránti perekre vonatkozóan a tapasztalataikat tükröző tanulmányokat.

– 2017. június 30-ig a joggyakorlat-elemző csoport bírói tagjai a közösen meghatározott szempontrendszer alapján feldolgozzák az első- és másodfokú határozatokat.

– Az első- és másodfokú határozatokat feldolgozó adatlapok összegzését a csoport kúriai bírói végzik, 2017. szeptember 30-i határidővel.

– Az elkészült anyagok véleményezésére a joggyakorlat-elemző csoport tagjainak 2017. október 30-ig lesz lehetősége.

– A felmerült kérdések, javaslatok megbeszélésére a többségi álláspont kialakítása érdekében 2017 novemberében és decemberében két ülésre kerül sor.

– Az összefoglaló anyag előreláthatóan 2017. december végére, 2018. január elejére készül el.